

ELWIRA KACZYŃSKA, KRZYSZTOF TOMASZ WITCZAK

Uniwersytet Łódzki

KLAUDIUSZ ELIAN O NAZWACH CYKAD

ABSTRACT. Kaczyńska Elwira, Witczak Krzysztof Tomasz, *Klaudiusz Elian o nazwach cykad* (Claudius Aelian on Words for Cicadas).

In his work *Περὶ ζῴων ιδιότητος* (*De natura animalium* X 44) Claudius Aelian describes cicadas' names in the following way: „There are, it seems, many species of cicada (τέττιξ), and those who are skilled in these matters enumerate them and report their names. Thus, the Ashen one (τεφράς) is so called from its colour; whence the Membrax (μέμβραξ) got its name I do not know; and Chirper (λακέτας), it appears, is the name for a cicada; and I have heard tell of the Long-tail (κερκώπη) and the Shriller (ἀχέτας) and the Prickly one (ἀκάνθιος). Well, these are all the kinds of Cicada of which I remember having heard the names, but if anyone has got to know more than those that I have mentioned, he must tell them” (translated by Scholfield 1959: 339–341). It is necessary to follow Aelian's suggestion and explain all the mentioned cicadas' names from the point of view of the Greek etymology and word-formation.

Keywords: Ancient Greek; animal terminology; etymology; insects; word-formation.

W dziesiątej księdze dzieła *O właściwościach zwierząt* (gr. *Περὶ ζῴων ιδιότητος*, łac. *De natura animalium*) pisarz rzymski Klaudiusz Elian z łatyńskiego miasta Praeneste (Claudius Aelianus Praenestinus), działający za panowania cesarza Septymiusza Sewera (193–211 n.e.) i jego bezpośrednich następców, omówił helleńskie nazwy cykad (należących do piewików *Cicadomorpha*)¹, z którymi za pośrednictwem wytrawnych znawców języka starogreckiego sam się wcześniej zapoznał. Jego świadectwo wydaje się szczególnie interesujące, gdyż zawiera zarówno formy dialektalne (zachodniogreckie), np. ἀχέτᾱς, λακέτᾱς, jak i formy rzadkie, nigdzie indziej niepoświadczone, np. μέμβραξ, τεφράς. Kilkanaście lat temu prof. Anna Maria Komornicka opublikowała polskie tłumaczenie wybranych fragmentów dzieła Klaudiusza Eliana *O właściwościach zwierząt* zarówno w formie edycji książkowej², jak i osobnego artykułu³.

¹ W tym miejscu chcielibyśmy podziękować Panu Doktorowi Dariuszowi Świerczewskiemu (Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie), entomologowi, badaczowi piewików, za bardzo cenne uwagi dotyczące cykadowatych oraz poprawnego użycia terminologii naukowej z zakresu entomologii.

² Komornicka 2005.

³ Komornicka 2004: 392–403.

Niestety, rozdział X 44, poświęcony nazwom cykad, nie został przełożony na język polski.

W niniejszej pracy zamierzamy przedstawić rozdział X 44 *De natura animalium* w oryginale greckim i w polskim przekładzie, a nadto omówić jego treść i poddać analizie etymologiczno-strukturalnej przytoczone przez Klaudiusza Eliana starogreckie apelatwy oznaczające cykadę.

1. GRECKIE CYKADY A PRZEKAZ KLAUDIUSZA ELIANA

W rozdziale X 44 dzieła *De natura animalium* Klaudiusz Elian stwierdza, że istnieje wiele gatunków cykad, które posiadają osobne nazwy w języku greckim. Istotnie, na terenie Grecji żyje ponad 14 gatunków cykad lub cykadowatych (rodzina *Cicadidae*) (Nast 1987), z najpospolitszymi taksonami takimi jak: cykada pospolita (*Lyristes plebejus* Scopoli, 1763), piewik mannik (*Cicada orni* Linnaeus, 1758), cykada czarna, zwana też piewikiem czarnym (*Cicadatra atra* Olivier, 1790), piewik gałązkowiec (*Cicadetta montana* Scopoli, 1763), *Mazzamira tibialis* (Panzer, 1798) czy *Tibicina haematodes* (Scopoli, 1763). Wydaje się, że starożytni Grecy nie odróżniali poszczególnych gatunków cykad, choć niewątpliwie wiedzieli, że wyłącznie samce cykad wydają charakterystyczne dźwięki, które poeci uznawali za słodkie dla ucha, podczas gdy samice i osobniki młode pozostają nieme.

Klaudiusz Elian wylicza wszystkie znane mu nazwy cykad, ale nie precyzuje, z jakiego źródła je zaczerpnął, ani też nie podaje, na czym konkretnie polegały owe różnice terminologiczne. Mimo tych niedogodności warto przeanalizować nazwy przekazane przez Klaudiusza Eliana pod kątem morfologicznym i etymologicznym.

Tekst grecki brzmi następująco⁴:

Γένη δὲ ἄρα καὶ τεττίγων οὐκ ὀλίγα ἦν, καὶ αὐτὰ οἱ δεινοὶ <ταῦτα> εἰδέναι ἀριθμοῦσι, καὶ ὀνόματα ἄδουσιν αὐτῶν. ὁ μὲν γὰρ τεφράς ἐκ τῆς χροῆς ὀνομάζεται, ὁ δὲ ἄρα μέμβραξ ὀπόθεν οὐκ οἶδα, καὶ λακέτας δὲ ἦν ἄρα τέττιγος ὄνομα, καὶ κερκόπην ἀκοῆ ἡ παρεδεξάμην καὶ ἀχέταν τινὰ καὶ ἀκάνθιον. ἐγὼ μὲν <οὖν> τοσαῦτα τεττίγων ἀκούσας γένη μὲμνημαι· ὅτω δὲ καὶ πλείω τῶν προειρημένων ἐς γινῶσιν ἀφίκετο, λεγέτω ἐκεῖνος.

Przekład polski:

Oczywiście niemało istnieje gatunków cykad. Wytrawni znawcy potrafią wymienić ich dużą liczbę i podać rozmaite nazwy. *Tephraś* zawdzięcza swe miano barwie. Nie wiem jednak, skąd się wzięła nazwa *mémbraks*. *Lakétās* to z kolei inna nazwa cykady. Słyszałem też o cykadach, które nazywano *kerkópē*, *akhétās* i *akánthios*. Tyle zasłyszanych gatunków cykad zachowałem w pamięci, ale jeśli ktoś zna więcej, niech podzieli się swą wiedzą.

Klaudiusz Elian jasno wskazuje, że istnieje wiele gatunków cykad (γένη τεττίγων οὐκ ὀλίγα ἦν) i że decyduje się wyliczyć ich miana funkcjonujące

⁴Scholfield 1959: 338–340.

w języku greckim, by wzbudzić i połowicznie zaspokoić ciekawość czytelników. Przy niektórych nazwach autor wprowadza własne komentarze, np. nazwa $\tau\epsilon\phi\rho\acute{\alpha}\varsigma$ ma być – jego zdaniem – motywowana szarym, popielatym ubarwieniem ciała, co jest – jak się okaże – poglądem powszechnie akceptowanym przez współczesnych badaczy. Jednocześnie Elian przyznaje z rozbijającą szczerością, że gdzieś usłyszał wprawdzie słowo $\mu\acute{\epsilon}\mu\beta\rho\acute{\alpha}\xi$, ale o jego genezie nie potrafi niczego konkretnego powiedzieć. Wymienia dalej cztery kolejne apelatywy oznaczające cykady, ale już ich nie komentuje. Przyznaje jedynie, że oprócz nazwy ogólnej $\tau\acute{\epsilon}\tau\tau\iota\xi$ zapamiętał jeszcze sześć innych („gatunkowych”?) nazw cykad. Na koniec zwraca się do bardziej zorientowanego czytelnika, by – jeśli tylko jest w stanie – uzupełnił jego wiadomości o greckiej terminologii odnoszącej się do cykadowatych.

W dobie współczesnej można spełnić postulat Klaudiusza Eliana przynajmniej częściowo. Dysponujemy bowiem – z jednej strony – obfitym materiałem literackim, leksykograficznym, epigraficznym i papirologicznym, przynoszącym dodatkowe informacje na temat starogreckiej terminologii dotyczącej zwierząt, w tym także insektów. Cykadowate (*Cicadidae*) należą do owadów doskonale w strefie śródziemnomorskiej rozpoznawalnych z powodu charakterystycznych dźwięków, które samce cykad wydają, chcąc przywabić do siebie samice. Z drugiej strony, potrafimy skrupulatnie zbadać historię i motywację każdego niemal wyrazu dzięki zastosowaniu metody filologiczno-historycznej oraz kolosalnym postępom uczynionym w zakresie językoznawstwa diachronicznego i historyczno-porównawczego, zwłaszcza na polu słowotwórstwa i etymologii.

W trzecim podrozdziale omówimy attycko-jońskie nazwy cykad (stgr. $\tau\acute{\epsilon}\tau\tau\iota\xi$, $\kappa\epsilon\rho\kappa\acute{\omega}\pi\eta$), zacytowane przez Klaudiusza Eliana w dziele *De natura animalium* (X 44). Pozostałe terminy o zdecydowanie dialektalnej (głównie doryckiej) genezie przedyskutujemy w czwartym podrozdziale. Ten sposób prezentacji materiału leksykalnego jest metodologicznie uzasadniony przynależnością omawianych apelatywów do odrębnych ugrupowań dialektalnych języka starogreckiego, a także potrzebą oddzielenia wyrazów dobrze znanych od słów bardzo rzadkich, najczęściej niezrozumiałych, poświadczonych tylko raz w zachowanej literaturze greckiej, czyli należących do tzw. $\acute{\alpha}\pi\alpha\xi\ \lambda\epsilon\gamma\acute{o}\mu\epsilon\nu\alpha$.

2. ATTYCKO-JOŃSKIE NAZWY CYKADY

W analizowanym fragmencie dzieła Klaudiusz Elian wymienia dwa wyrazy attycko-jońskie oznaczające ‘cykadę’:

2.1. stgr. $\tau\acute{\epsilon}\tau\tau\iota\xi$ (gen. sg. $\tau\acute{\epsilon}\tau\tau\iota\gamma\omicron\varsigma$, rzadziej $\tau\acute{\epsilon}\tau\tau\iota\kappa\omicron\varsigma$) m. ‘cykada, piewik’ pojawia się już w dziełach Homera (*Il.* III 151: dat. pl. $\tau\epsilon\tau\tau\iota\gamma\epsilon\sigma\iota\nu$)⁵. Również

⁵ Rapaport 1932: 282. Autor podaje znaczenie ‘świerszcz (przebywający na drzewach, *Cicada orni* L.)’, nie ulega jednak wątpliwości, że ma on na myśli piewika mannika.

Hezjod, poeta beocki tworzący dzieła literackie w języku epickim, zna dobrze ten termin, gdyż dwukrotnie się nim posługuje (*Op.* 580; *Sc.* 393; za każdym razem używa zwrotu ἤχεται τέτιξ ‘dźwięczna / donośna cykada’). Piewik (τέτιξ) jest także tytułowym bohaterem dwu bajek Ezopa. Hesybios z Aleksandrii wykorzystuje termin τέτιξ w licznych lematach swojego leksykonu. Co więcej, trzykrotnie też wprowadza ten sam apelatyw w glosach wymagających objaśnienia⁶:

(1) Τέτιγος ἔδρανον· ἡ Ταίναρος. Τέτιξ γὰρ ὁ Κρής Ταίναρον ἔκτισεν „*Tétigos hédranon* (dosłownie „Tettiksa siedziba”) [określa] Tajnaros, albowiem Kreteńczyk Tettiks założył miasto Tajnaros”.

(2) τεττιγοφόρας· Ἀττικοὶ ἐπὶ τῶν τῆς κεφαλῆς τριχῶν †είρομένων† χρυσοῦς τέτ<τιγ>ας „*tettigophóras* – mieszkańcy Attyki noszący tzw. złote cykady we włosach na głowie”. Według Arystofanesa (*Eq.* 1331), epitet τεττιγοφόρος odnosił się do zamożnych Ateńczyków, którzy jeszcze przed reformą Solona nosili złote spinki w kształcie cykady jako świadectwo ich rodzimego, attyckiego pochodzenia⁷.

(3) τέτιξ· ἔξω τοῦ συνήθους ζώου παρὰ Ἀττικοῖς οἱ τῶν μαγείρων ὑπηρέται ξένοι, οἱ δὲ ἐντόπιοι μαίσιωνες „*téttiks* – oprócz zwykłego stworzenia (tj. piewika) nazwą tą określano na obszarze Attyki kucharczyków obcego pochodzenia, inni zaś twierdzą, że tak nazywano rodzimych kucharzy”.

Termin homerycki i epicki τέτιξ m. ‘cykada’, metaforycznie także ‘złota spinka do włosów w kształcie cykady’, stał się najpopularniejszym określeniem piewika w literaturze greckiej⁸. Formy deminutywne τεττίγιον n. ‘młoda lub mała cykada’ (Hesybios; *IG XI* 2.158A,5) oraz τεττιγόνιον n. ‘mała, niema cykada’ (Arystoteles, Pliniusz Starszy) są bardzo słabo udokumentowane w tekstach literackich lub epigraficznych⁹. Uważa się zazwyczaj, że nazwa τέτιξ ma pochodzenie onomatopieczne i oddaje dźwięk *τέττῖ wydawany przez same cykady¹⁰. Istotnie, wyrazy nowogreckie τζιτζικας [‘dzidzikas] m. oraz τζιτζικι [dzi’dziki] n. ‘cykada’ wydają się do złudzenia naśladować typowy głos piewika [dzi-dzi]. Inni badacze sugerują przedgreckie pochodzenie apelatywu τέτιξ.

Należy jednak zwrócić uwagę, że w języku greckim poświadczony jest dialektałny (nieznany grupie attycko-jońskiej) przymiotnik τεσσίχος ‘mały’, odnotowany w glosie Hesybiosia: τεσσίχων· τὸ μικρόν „coś małego”¹¹. Nazwa ta wydaje się pozostawać w oczywistym związku ze starogrecką nazwą

⁶Zob. Cunningham, Hansen 2009: 37.

⁷Abramowiczówna 1965: IV 315; Liddel, Scott 1996: 1783; Montanari 2003: 1995.

⁸Abramowiczówna 1965: IV 315. Zob. także Komornicka 2005: 347, s.v. Cykada (piewik); Abramowiczówna, Appel 2006: 45, s.v. *cykada*.

⁹Liddell, Scott 1996: 1546; Montanari 2003: 1995; Beekes 2010: 1474.

¹⁰Boisacq 1916: 964 („Onomatopée (*τέττῖ)”); Hofmann 1950: 362 („Schwallw. (*τέττῖ)”); Frisk 1962: 886 („Onomatopoeisch”); Beekes 2010: 1474 („Onomatopoeic”).

¹¹Cunningham, Hansen 2009: 32.

cykady τέττιξ. Istotnie, piewiki (i ogólnie wszystkie owady) należą do bardzo małych zwierząt w porównaniu z płazami, gadami, ptakami czy ssakami. Oczywiście, dostrzeżona zależność może być dwojaka: po pierwsze, nazwa cykady τέττιξ mogła być utworzona od przymiotnika τεσσίχος, po drugie, przymiotnik o znaczeniu ‘mały’ mógł być urobiony (na gruncie dialektalnym) od nazwy relatywnie małego, ale bardzo pospolitego, łatwego do usłyszenia i zaobserwowania stworzenia, jakim jest cykada. Wariacja -ττ- / -σσ- jest dobrze znanym zjawiskiem, które występuje zarówno w dialektach eolskich (por. gr. beockie -ττ- wobec lesbijskiego -σσ-), jak i w grupie attycko-jońskiej (gr. attyckie, eubejskie -ττ- stoi w opozycji do centralnojońskiego i wschodniojońskiego -σσ-)¹². Pojawienie się formy τέττιξ w *Iliadzie* Homera może być wynikiem interpolacji attyckiej¹³, z kolei jej obecność w poematach Hezjoda nie powinna nas dziwić z uwagi na beockie pochodzenie poety. Zakładamy zatem, że τέττιξ był dawnym ingredientem attycko-beockim funkcjonującym w literackim języku epickim. Nie można jednak wykluczyć, że oba leksemy τέττιξ oraz τεσσίχος reprezentują zapożyczenia z nieznanego substratu śródziemnomorskiego.

2.2. stgr. κερκώπη f. reprezentuje termin attycko-joński, jak na to wskazuje finalna samogłoska η [e:] wywodząca się z pragreckiego *ā [a:]. Zdaniem współczesnych leksykografów i znawców problematyki, nazwa oznacza ‘cykadę z długim odwłokiem’¹⁴ albo ‘gatunek cykady’¹⁵. Ważną informację przynoszą słowniki antyczne, zwłaszcza leksykon Hesychiosa z Aleksandrii (HAL II κ-2342)¹⁶: κερκώπη· μικρὸν τεττίγιον τὸ καλαμαῖον λεγόμενον. εἶναι γὰρ τρία γένη τεττίγων φασί. οἱ δὲ τέττιξ θήλεια μὴ φωνοῦσα „kerkópē – mała cykada zwana także *kalamaïon*. Mówi się, że istnieją trzy rodzaje cykad. Niektórzy zaś twierdzą, że termin oznacza cykadę-samicę, niewydającą dźwięków”.

Objaśnienie, podane przez Hesychiosa, nie pozostawia żadnych wątpliwości, że antyczni Grecy pod pojęciem γένη τεττίγων rozumieli nie tyle podział gatunkowy, co raczej podział związany z płcią piewików. Wyróżniali zatem trzy rodzaje cykad: (1) samce wytwarzające charakterystyczne dźwięki, wyraźnie większe od samic; (2) „nieme” samice, mniejsze od samców, ale mające relatywnie duży odwłok; (3) młode, nowo narodzone cykady, mniejsze od samców i samic, także niewydające żadnych dźwięków. Z greckim podziałem

¹²Buck 2009: 69–71. Por. zwłaszcza gr. att. τέτταρες ‘cztery’, beoc. πέτταρες vs. joń. τέσσερες, lesb. πέσσυρες, hom. (< eol.) πίσυρες ‘ts.’.

¹³Zob. Morani 1999: 165–167.

¹⁴Abramowiczówna 1960: II 651.

¹⁵Gil Fernández 1959: 45 („una especie de cigarra”); Davies, Kathirithamby 1986: 131–132; Beavis 1988: 93–95.

¹⁶Latte 1966: 465. Zob. też Beavis 1988: 94–95.

na „trzy rodzaje cykad” (τρία γένη τεττίγων) pozostaje w zgodzie kategoria rodzaju gramatycznego. Samce noszą nazwy rodzaju męskiego (zob. 2.1; 3.1; 3.2; 3.3; 3.4), samice – rodzaju żeńskiego (por. gr. dial. ἐρπυλλίς, καλαμίς [sub 3.1]; 3.5), a młode cykady zazwyczaj rodzaju nijakiego (np. gr. καλαμαῖον, τεττίγιον, τεττιγόνιον). Przynajmniej dwie przesłanki wydają się przemawiać za domniemaniem, że apelatyw κερκώπη odnosi się do ‘cykady-samicy’. Po pierwsze, termin stgr. κερκώπη jest derywatem utworzonym od gr. κέρκος m. ‘ogon zwierzęcia’¹⁷ i niewątpliwie oznacza ‘cykadę z długim odwłokiem’, czyli samicę. Po drugie, attycko-joński wyraz κερκώπη wykazuje żeński rodzaj gramatyczny, co jednoznacznie poświadcza, że antyczni Grecy pierwotnie określali tym mianem samicę cykady, a dopiero wtórnie mogli ów wyraz zużytkować jako nazwę „naukową”, oznaczającą jakiś konkretny gatunek piewika.

3. GRECKIE NAZWY DIALEKTALNE FUNKCJONUJĄCE NA PRZEŁOMIE II I III WIEKU N.E. WEDŁUG ŚWIADECTWA KLAUDIUSZA ELIANA

W tym miejscu zamierzamy omówić greckie formy dialektalne oznaczające cykadę, które Klaudiusz Elian odnotował w swoim dziele. Warto podjąć ten trud, choćby z tego powodu, że cztery wymienione przezeń nazwy cykady (tj. ἀκάνθιος, λᾱκέτᾱς, μέμβραξ, τεφράς) pojawiają się wyłącznie w tym jednym źródle, a zatem reprezentują tzw. *hapax legomena*. Wyrazy te zostaną omówione w kolejności alfabetycznej.

3.1. stgr. ἀκάνθιος m. ‘gatunek cykady’ pojawia się w literaturze greckiej jeden raz – w omawianym fragmencie dzieła Klaudiusza Eliana *De natura animalium* (NA X 44)¹⁸. Należy jednak odnotować, że zbliżoną formę ἀκανθίας możemy spotkać w leksykonie Hesychiosa z Aleksandrii (koniec V w. n.e.). Przytoczona w późnoantycznym dziele glosa ἀκανθίας· τέττιγος εἶδος¹⁹ wyraźnie odnosi się do jakiegoś gatunku cykady²⁰, choć w niektórych opracowaniach leksykograficznych możemy spotkać odmienną specyfikację: ‘gatunek konika polnego’²¹. Nie ma żadnego powodu, by akceptować przyporządkowanie greckiego entomonimu ἀκανθίας / ἀκάνθιος do owadów prostoskrzydłych (*Orthoptera*), skoro Klaudiusz Elian wymienia wyłącznie nazwy cykadowatych

¹⁷Beekes 2010: 679. Warto uwydatnić, że również Scholfield (1959: 339) tłumaczy nazwę κερκώπη jako ‘the long-tail (cicada)’.

¹⁸Davies, Kathirithamby 1986: 130; Adrados 1989: 108.

¹⁹Latte 1953: 81.

²⁰Gil Fernández 1959: 165–166 („un nombre de la cigarra”); Beavis 1988: 94; Liddell, Scott 1996: Suppl. 13 („cicada”).

²¹Abramowiczówna 1958: I 62 („gat. konika polnego”); Montanari 2003: 104 („specie di cavalletta”).

(*Cicadidae*). Także glosa Hesychiosa z Aleksandrii nie pozostawia wątpliwości, że chodzi o jakiś „gatunek cykady” (gr. τέττιγος εἶδος).

Dwie wariantowe nazwy cykady ἀκάνθιος oraz ἀκανθίας powszechnie są kojarzone z rośliną zwaną ἄκανθος f./m. ‘akant miękki, *Acanthus mollis* L.’²², co pozwala przypuszczać, że dane zoonimy odnosiły się do piewików żyjących wśród akantów. Wystarczy przytoczyć pogląd Luisa Gila Fernándeza, który napisał monografię o greckich nazwach owadów: „El sentido primitivo sería el de «(cigarra) de los cardos»”²³. Takie wyjaśnienie wydaje się uzasadnione pod względem semantycznym, jako że w języku greckim funkcjonują inne odróżnialne nazwy piewików, np. entomonimy καλαμαῖος²⁴ oraz καλαμαῖτις²⁵ ‘cykada, piewik’ zostały utworzone od fitonimu κάλαμος m. ‘trzcina laskowa, zwana też lasecznicą trzcinowatą lub arundo trzcinowatym, *Arundo donax* L.’, także ‘tatarak zwyczajny, *Acorus calamus* L.’²⁶. Hesychios z Aleksandrii podaje także wariantową formę cypryjską καλαμίς (gen. sg. καλαμίδος) f. ‘mała cykada (tj. samica piewika)’, której mieli używać mieszkańcy miasta Keryneja (HAL κ-403)²⁷: Κερυνῆται δὲ τοὺς μικροὺς τέττιγας καλαμίδας καλοῦσι „Kerynejczycy nazywają małe cykady *kalamídami*”. Kolejną analogiczną nazwę piewika spotykamy u tego samego leksykografa (HAL II ε-5992): ἔρπυλλίς· τέττιξ²⁸ „*herpyllis* – cykada”. Już Reinhold Strömberg objaśnił ów leksem jako oczywisty derywat od nazwy roślinnej ἔρπυλλος m./f. ‘macierzanka piaskowa, *Thymus serpyllum* L.’, także ‘gatunek macierzanki, *Thymus sibthorpii* Benth’²⁹. Etymologia odfitonimiczna jest powszechnie akceptowana w literaturze przedmiotu³⁰.

Ze słowotwórczego punktu widzenia formacje nominalne ἀκάνθιος oraz ἀκανθίας są odrębnymi tworam. Rzeczownik ἀκάνθιος m. ‘gatunek cykady (żyjącej wśród akantów)’ pojawił się na skutek substantywizacji przymiotnika ἀκάνθιος o znaczeniu ‘akantowy, związany z akantem’. Wariantowa postać ἀκανθίας jest z kolei typowym derywatem denominalnym utworzonym za pomocą przyrostka -ιάς. W języku greckim pojawiają się analogicznie zbudowane formacje, np. gr. κοχλιᾶς (< gr. κόχλος) m. ‘ślimak’; gr. νεανίας, hom. i joń. νεηνίης (< gr. νέος) adi. ‘młody, młodociany; młodzieńczy, świeży, nowy’, m. ‘młodzieniec’³¹.

²² Grecki fitonim został zapożyczony do języka łacińskiego w formie *acanthus* m. f. ‘akant miękki, *Acanthus mollis* L.; akant kłujący, *Acanthus spinosus* L.; gatunek akacji, *Acacia* L.’ (André 1985: 2).

²³ Gil Fernández 1959: 166.

²⁴ Wartelle 2000: 216; Beekes 2010: 622.

²⁵ Wartelle 2000: 216.

²⁶ Abramowiczówna 1960: II 547.

²⁷ Latte 1966: 399.

²⁸ Latte 1966: 198.

²⁹ Strömberg 1944: 17. Co do znaczenia fitonimu, por. André 1985: 122.

³⁰ Gil Fernández 1959: 165.

³¹ Schwyzer 1939: 470; Witczak 2017a: 63 (przyp. 46).

3.2. stgr. dor. ἀχέτᾱς m. ‘cykada wytwarzająca dźwięki’ jest formą gwarową, której w grupie attycko-jońskiej odpowiada stgr. ἠχέτης ‘cykada’, dobrze poświadczona w greckich utworach literackich³². Najbardziej znane jest wyrażenie Hezjoda ἠχέτα τέττιξ voc. sg. ‘dźwięczna / donośna cykado’ (*Op.* 582), które było często naśladowane przez późniejszych poetów, zwłaszcza epigramatyków, m.in. przez Pamfilosa (*AP* VII 201.3: ἠχέτα τέττιξ) oraz Archiasza (*AP* VII 213.3–4: ἀχέτα [...] / τέττιξ). Bardziej kreatywny był Meleager z Gadary, który zastosował innowacyjny zwrot: ἀχίεις τέττιξ (*AP* VII 196) („ćwierkająca, wydająca dźwięk [dosłownie: dźwięków pełna] cykada”). Zwróćmy uwagę, że Archiasz i Meleager świadomie wprowadzili formy doryckie z nagłosową samogłoską długą $\bar{a}$ [a:]. Warto podkreślić, że już Arystoteles w dziele *Historia animalium* (*HA* 532b.16, 556a.20) używał doryckiej formy ἀχέτᾱς.

Czasownik dorycki ἀχέω (z nagłosową samogłoską $\bar{a}$ [a:]) odpowiada attycko-jońskiej formie ἠχέω ‘zabrzmieć, rozbrzmieć, wydać dźwięk, odpowiadać echem’³³ i wywodzi się z pragreckiego archetypu * $\bar{f}\bar{a}\chi\acute{e}\omega$. Etymolodzy zgodnie podkreślają, że dokładny odpowiednik tego czasownika pojawia się w języku łacińskim: łac. *vāgiō*, *vāgīre* ‘kwilić, beczeć, rozbrzmiewać’³⁴. Forma dorycka ἀχέτᾱς (< pgr. * $\bar{f}\bar{a}\chi\epsilon\tau\acute{\alpha}\zeta$) jest pierwotną nazwą działacza (*nomen agentis*) derywowaną od czasownika greckiego ἀχέω (= att.-joń. ἠχέω) za pomocą przyrostka - $\tau\acute{\alpha}\zeta$ (< pie. *-*téh*₂-s) o intensywno-iteratywnym charakterze³⁵. Rzeczownik ἀχέτᾱς (= att.-joń. ἠχέτης) uzyskał wtórny akcent paroksytoniczny na skutek działania prawa Bartoliego³⁶.

Zdarza się niekiedy, że w pracach leksykograficznych spotykamy formy sztuczne, hybrydalne, zawierające zarówno elementy doryckie, jak i attycko-jońskie. Taki leksem występuje w glosariuszu Hesychiosa z Aleksandrii (HAL α -8850)³⁷: ἀχέτης ὁ ἄρρην τέττιξ, ὁ λαλίστερος „*akhētēs* – samiec cykady,

³² Gil Fernández 1959: 121–122; Wartelle 2000: 216.

³³ Abramowiczówna 1960: II 434; Liddell, Scott 1996: 266, 780.

³⁴ Beekes 2010: 528; Vaan 2008: 651.

³⁵ Zob. Witczak 2017b: 212–213, 215–216.

³⁶ Prawo akcentuacyjne Bartoliego opisuje przesunięcie akcentu z sylaby końcowej na sylabę przedostatnią w wyrazach co najmniej trzysylabowych (Bartoli 1930: 24–39; Collinge 1985: 229–230; Faulkner 2014: 229). Zmiana ta zachodziła w epoce przedliterackiej w greckich wyrazach wykazujących strukturę anapestu (∪ ∪ —) lub kretyka (— ∪ —), np. gr. att.-joń. ἀρότης, dor. ἀρότᾱς m. ‘oracz, rolnik’ (< pgr. * $\bar{a}\rho\omicron\tau\acute{\alpha}\zeta$); gr. att. δεσπότης m. ‘pan, pan domu, władca absolutny, despota’ (< pgr. * $\bar{d}\epsilon\mu\sigma\text{-}\rho\omicron\tau\acute{\alpha}\zeta$); gr. hom. ἐρέτης m. ‘wiosłarz’ (< pgr. * $\bar{e}\rho\epsilon\tau\acute{\alpha}\zeta$); gr. ἐργάτης m. ‘robotnik, zwł. rolnik, kamieniarz’ (< pgr. * $\bar{e}\rho\gamma\alpha\tau\acute{\alpha}\zeta$); gr. θυγάτηρ f. ‘córka’, cak. σάτη f. ‘ts.’ (< pgr. * $\theta\upsilon\gamma\alpha\tau\eta\rho$ < pie. **dhugə*₂*tér* f. ‘córka’); gr. hom. ἰκέτης m. ‘błagalnik, człowiek przychodzący szukać pomocy lub opieki; szukający oczyszczenia ze zbrodni’; gr. νεφέλη f. ‘chmura, obłok’ (< pgr. *nephelā, por. łac. *nebula* f. ‘mgła, mgielka, opary; chmura, obłok, tuman’). Zmiana nie zachodziła w wyrazach mających strukturę bakchiosa (∪ — —) lub molosu (— — —), por. gr. βουλευτής m. ‘radny, członek rady’; gr. att.-joń. ληκητής m. ‘krzykacz’; gr. hom. ποιητής m. ‘wykonawca, twórca, poeta’.

³⁷ Latte 1953: 299.

wydający dźwięki”. W powyższej głosie końcówka attycko-jońska -ης pojawiła się na skutek świadomej interwencji antycznego leksykografa, który dostosował dorycką nazwę ἀχέτᾱς do norm kojne hellenistycznej.

3.3. stgr. dor. λᾱκέτᾱς m. ‘gatunek cykady’³⁸ jest – zdaniem Klaudiusza Eliana – kolejną nazwą oznaczającą cykadę (*NA* 10, 44: καὶ λακέτας δὲ ἦν ἄρα τέττιγος ὄνομα). Nie ulega żadnej wątpliwości, że nazwa ma charakter dialektalny, nawiązuje bowiem do czasownika doryckiego λᾱκέω (= gr. att.-joń. ληκέω) ‘trzaskać, trzeszczeć, pękać’, także ‘wrzeszczeć’, por. gr. dor. λᾱκεδῶν f. ‘wrzask’³⁹. Apelatyw oznaczał pierwotnie tyle co ‘szczebiotek, wyjec, krzykacz’⁴⁰. Bliskim (choć niezależnym) odpowiednikiem doryckiej nazwy cykady wydaje się attycko-jońska nazwa działacza (*nomen agentis*) ληκητής m. ‘krzykacz’⁴¹, utworzona od czasownika ληκέω (= dor. λᾱκέω) za pomocą intensywno-iteratywnego przyrostka -τής (< pgr. *-τᾱ́ς < pie. *-teh₂-s). Termin ληκητής zachowuje pierwotny akcent oksytoniczny (padający na sufiks, czyli pierwszą sylabę od końca). Innowacyjny akcent paroksytoniczny poświadczony w formie doryckiej λᾱκέτᾱς (< pgr. *λᾱκετᾱ́ς) został wywołany przesunięciem akcentu opisanym prawem Bartoliego.

3.4. stgr. dial. μέμβραξ m. ‘gatunek cykady’⁴² jest formą reduplikowaną, nawiązującą – jak sądzimy – bezpośrednio do greckiego czasownika βραχεῖν (inf. aor. II) ‘chrzęścić, dzwonić, huczeć, skrzypieć, ryczeć, wrzeszczeć (z bólu)’⁴³, dobrze poświadczonego już w poematach Homera, np. ἔβραχε θυμὸν αἴσθων (*Il.* XVI 468) ‘zarżał koń [Pedasos] wydając ostatnie technienie’⁴⁴. Leksykon Hesychiosa z Aleksandrii dokumentuje znaczenie czasownika, występującego jedynie w formie aorystu mocnego (HAL β-1071)⁴⁵: βραχεῖν· ἠχῆσαι, ψοφῆσαι ‘brachein – zabrzmieć, wydać dźwięk, hałasować, zaskrzypieć, zadźwięczeć’. Temat czasownikowy βραχ- wywodzi się zapewne z formy zanikowej *m₁gh-, urobionej od rdzenia werbalnego *mergh- (temat II mregh-). W języku greckim (podobnie jak w języku łacińskim) grupa spółgłoskowa *mr przekształca się regularnie w μβρ [mbr] w pozycji śródgłosowej, natomiast w nagłosie ulega uproszczeniu do βρ [br], por. gr. hom. ἄμβροτος adi. ‘nieśmiertelny’ vs. βροτός adi. ‘śmiertelny’ (por. wed. amṛta- adi. ‘nieśmiertelny’ vs. mṛtá- adi.

³⁸Abramowiczówna 1962: III 9.

³⁹Abramowiczówna 1962: III 9; Liddell, Scott 1996: 1025, 1044.

⁴⁰Gil Fernández 1959: 122; Liddell, Scott 1996: 1025; Davies, Kathirithamby 1986: 132–133; Beavis 1988: 93.

⁴¹Gil Fernández 1959: 122; Wartelle 2000: 216.

⁴²Abramowiczówna 1962: II 104.

⁴³Abramowiczówna 1958: I 441; Rapaport 1932: 110.

⁴⁴Jeżewska 1986: 387.

⁴⁵Latte 1953: 345.

‘śmiertelny’); gr. βραχύς, lesb. βρόχυσ adi. ‘krótki’ (< pie. *mǫǵhūs, por. awest. *mərəzu-*, łac. *brevis* adi. ‘ts.’)⁴⁶. Termin dialektalny μέμβραξ sprowadza się zatem do archetypu *me-mǫgh-s (dosłownie ‘krzykacz, wyjec’) z oczekiwaną insercją spółgłoski β [b] w grupie konsonantycznej -μρ-. Pod względem słowotwórczym analizowana formacja nominalna μέμβραξ dokumentuje dwie archaiczne cechy, tj. reduplikację nominalną oraz zanikowy stopień rdzenia werbalnego występujący w nazwach działacza (por. łac. *dux*).

3.5. stgr. τεφράς (gen. sg. -άδος) f. ‘cykada-samica’ to kolejne *hapax legomenon* pojawiające się wyłącznie w dziele Klaudiusza Eliana (*NA X 44*). Apelatyw ten jest derywatem utworzonym od przymiotnika gr. τεφρός ‘szary (jak popiół), popielaty’ (por. gr. att. τέφρᾱ, joń. τέφρη f. ‘popiół’) za pomocą przyrostka -άδ- służącego do tworzenia formacji żeńskich⁴⁷. Powyższą derywację potwierdza sam Elian (*NA X 44*: τεφράς ἐκ τῆς χροᾶς ὀνομάζεται „*tephrás* zawdzięcza swe miano barwie”). Rodzaj gramatyczny i budowa słowotwórcza omawianego apelatywu jednoznacznie wskazują, że termin odnosi się do cykady-samicy, która nie wydaje żadnego dźwięku. W przypadku niemej cykady (tj. samicy lub osobnika młodego) „kolorowa” motywacja jest całkowicie zrozumiała. Niemal wszystkie cykady występujące w Grecji mają charakterystyczną szarą barwę ciała.

W leksyce greckiej możemy wyróżnić także inne nazwy cykady o podobnej motywacji, np. Hesychios z Aleksandrii w swoim leksykonie rzadkich i niezrozumiałych słów zapisał termin cypryjski (HAL κ-2691)⁴⁸: κίλλος· ὄνος· καὶ τέττιξ πρωϊνὸς ὑπὸ Κυπρίων „*killos* – osioł i nowo narodzona cykada [tak są nazywane] przez Cypryjczyków”. Glosa Hesychiosa pokazuje dwa różne znaczenia dialektyzmu κίλλος: ‘osioł’⁴⁹ oraz ‘młoda cykada’⁵⁰. Oba te rzeczowniki zostały utworzone od przymiotnika gr. κίλλος ‘koloru osła, szary’⁵¹ w procesie derywacji fleksyjnej opartej na opozycji akcentuacyjnej. Filologowie klasyczni zgodnie podkreślają, że w dialekcie cypryjskim języka starogreckiego młoda, dopiero co narodzona cykada została nazwana κίλλος ze względu na szary kolor jej ciała⁵².

⁴⁶ Sihler 1995: 211–212.

⁴⁷ Gil Fernández 1959: 121; Frisk 1962: 889; Davies, Kathirithamby 1986: 133; Beavis 1988: 93, 95; Wartelle 2000: 216.

⁴⁸ Latte 1966: 478.

⁴⁹ Warto w tym miejscu podkreślić, że termin κίλλος w znaczeniu ‘osioł’ reprezentuje innowację cypryjską, co w pełni potwierdzają kontynuanty tego terminu funkcjonujące we współczesnym dialekcie cypryjskim, por. nowogr. cypr. κίλλης [ˈʃill̩is], także γκίλλης [ˈdʒill̩is] m. ‘mały, niewyrośnięty osiołek / kleingewachsener Esel’ (Andriotis 1974: 315; Chadzijoanu 1996: 80; Jangullis 2002: 141).

⁵⁰ Davies, Kathirithamby 1986: 129; Beavis 1988: 95.

⁵¹ Abramowiczówna 1965: IV 662; Liddell, Scott 1996: 951.

⁵² Gil Fernández 1959: 100; Wartelle 2000: 215; Beekes 2010: 697–698. Motywację „kolorową” w odniesieniu do zwierząt (w danym przypadku do osła) uwydatnia też Strömberg (1943: 100; 1944: 11–12).

4. PODSUMOWANIE

Relacja Klaudiusza Eliana o starogreckich nazwach cykad ma ogromną wartość zarówno z punktu widzenia leksykografii, jak i dialektologii greckiej. Autor dzieła *O właściwościach zwierząt* (*Περὶ ζῴων ιδιότητος*) zarejestrował pięć dialektalnych terminów, spośród których aż cztery apelatywy (ἀκάνθιος, λᾱκέτᾱς, μέμβραξ, τεφράς) należą do tzw. ἅπαξ λεγόμενα, czyli słów pojawiających się tylko jeden raz w zachowanej literaturze antycznej. Nazwy te zostały objaśnione pod względem słowotwórczym i etymologicznym. Motywacją do tworzenia poszczególnych apelatywów greckich był zatem charakterystyczny dźwięk, wytwarzany przez cykady (ἀχέτᾱς, λᾱκέτᾱς, μέμβραξ), ich wygląd (κερκώπη), wielkość (τέττιξ), ubarwienie (τεφράς) albo stałe miejsce ich przebywania (ἀκάνθιος).

Starożytni Grecy wyróżniali zazwyczaj τρία γένη τεττίγων („trzy rodzaje cykad”), mając na myśli podział piewików ze względu na płeć, czyli na samce, samice i osobniki młode. Z kolei fraza Klaudiusza Eliana γένη τεττίγων οὐκ ὀλίγα ἦν pozwala sądzić, że autor użył helleńskiego terminu γένος n. ‘ród, plemię, pochodzenie; płeć; rodzaj gramatyczny; rodzaj, klasa, gatunek’ w sensie gatunku zoologicznego (entomologicznego). Innymi słowy, pisarz rzymski z Praeneste zebrał terminy specjalistyczne określające poszczególne gatunki cykad. Elian wyróżnił nazwę ogólną τέττιξ, oznaczającą wszelkie cykadowate (łac. *Cicadidae*), oraz sześć specjalistycznych nazw „gatunkowych” (ἀκάνθιος, ἀχέτᾱς, κερκώπη, λᾱκέτᾱς, μέμβραξ, τεφράς). Współcześnie na terenie Grecji i Italii spotykamy kilkanaście gatunków cykad, mianowicie: cykadę pospolitą (*Lyristes plebejus* Scopoli), piewika mannika (*Cicada orni* L.), cykadę czarną (*Cicadatra atra* Olivier), piewika gałązkowca (*Cicadetta montana* Scopoli), a także *Mazzamira tibialis* Panzer, *Tibicina haematodes* Scopoli. Niestety, krótka i ogólnikowa relacja Klaudiusza Eliana nie daje możliwości wskazania, do jakiego gatunku można odnieść poszczególne terminy.

BIBLIOGRAFIA

Teksty źródłowe, przekłady, komentarze

Aelian, *On the Characteristics of Animals*, vol. II, transl. A.F. Scholfield, London–Cambridge (MA) 1959.

Hesychii Alexandrini Lexicon, vol. I–II, ed. K. Latte, Hauniae 1953–1966.

Hesychii Alexandrini Lexicon, vol. III (Π–Σ), editionem post K. Latte continuans recensuit et emendavit P.A. Hansen, Berlin–New York 2005.

Hesychii Alexandrini Lexicon, vol. IV (Τ–Ω), editionem post K. Latte continuantes recensuerunt et emendaverunt I.A. Cunningham, P.A. Hansen, Berlin–New York 2009.

Homer, *Iliada*, przeł. K. Jeżewska, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1986.

- Klaudiusz Elian, *Nowe ciekawostki o zwierzętach*, przeł. A.M. Komornicka, „Meander” LIX (2004), z. 5–6, 392–403.
- Klaudiusz Elian, *O właściwościach zwierząt (wybór)*, przeł. i oprac. A.M. Komornicka, Warszawa 2005.

Opracowania

- Abramowiczówna 1958–1965: *Słownik grecko-polski*, vol. I–IV, red. Z. Abramowiczówna, Warszawa 1958, 1960, 1962, 1965.
- Abramowiczówna, Appel 2006: *Słownik polsko-starogrecki*, red. Z. Abramowiczówna, W. Appel, Toruń 2006.
- Adrados 1989: F.R. Adrados, *Diccionario griego-español*, vol. I, Madrid 1989.
- André 1985: J. André, *Les noms de plantes dans la Rome antique*, Paris 1985.
- Andriotis 1974: N. Andriotis, *Lexikon der Archaismen in neugriechischen Dialekten*, Wien 1974.
- Bartoli 1930: M. Bartoli, *Ancora una deviazione del greco dall'ossitonia ario-europea*, „Rivista di filologia e di istruzione classica” 58 (1930), 24–39.
- Beavis 1988: I.C. Beavis, *Insects and Other Invertebrates in Classical Antiquity*, Exeter 1988.
- Beekes 2010: R. Beekes, *Etymological Dictionary of Greek*, vol. I–II. Leiden–Boston 2010.
- Boisacq 1916: É. Boisacq, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque*, Heidelberg–Paris 1916.
- Brixhe 1976: C. Brixhe, *Le dialecte grec de Pamphylie. Documents et grammaire*, Paris 1976.
- Buck 2009: C.D. Buck, *The Greek Dialects. Grammar. Selected Inscriptions. Glossary*, London 2009.
- Chadzijoanu 1996: K. Χατζηϊωάννου, *Ετυμολογικό λεξικό της ομιλουμένης κυπριακής διαλέκτου*, Λευκωσία 1996.
- Collinge 1985: N.E. Collinge, *The Laws of Indo-European*, Amsterdam–Philadelphia 1985.
- Davies, Kathirithamby 1986: M. Davies, J. Kathirithamby, *Greek Insects*, London 1986.
- Faulkner 2014: S. Faulkner, *Bartoli's Law*, w: *Encyclopedia of Ancient Greek Language and Linguistics*, vol. I, red. G.K. Giannakis, Leiden–Boston 2014, 229.
- Frisk 1962: Hj. Frisk, *Griechisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg 1962.
- Gil Fernández 1959: L. Gil Fernández, *Nombres de insectos en griego antiguo*, Madrid 1959.
- Hofmann 1950: J.B. Hofmann, *Etymologisches Wörterbuch des Griechischen*, München 1950.
- Jangullis 2002: K.Γ. Γιαγκουλλής, *Thesaurus Dialecti Cypriae / Θησαυρός κυπριακής διαλέκτου*, Λευκωσία 2002.
- Liddell, Scott 1996: H.G. Liddell, R. Scott, *A Greek-English Lexicon*, with a revised supplement, Oxford 1996.
- Montanari 2003: F. Montanari, *Vocabolario della lingua greca*, Milano 2003.
- Morani 1999: M. Morani, *Introduzione alla linguistica greca. Il greco tra le lingue indeuropee*, Alessandria 1999.
- Nast 1987: J. Nast, *The Auchenorrhyncha (Homoptera) of Europe*, „Annales Zoologici” XL (1987), z. 15, 535–661.
- Rapaport 1932: A. Rapaport, *Słownik grecko-polski do wyboru z pieśni Homera*, Lwów–Warszawa 1932.
- Schwyzler 1939: E. Schwyzler, *Griechische Grammatik*, vol. I, München 1939.
- Sihler 1995: A.L. Sihler, *New Comparative Grammar of Greek and Latin*, New York–Oxford 1995.
- Strömberg 1943: R. Strömberg, *Studien zur Etymologie und Bildung der griechischen Fischnamen*, Göteborg 1943.
- Strömberg 1944: R. Strömberg, *Griechische Wortstudien. Untersuchungen zur Benennung von Tieren, Pflanzen, Körperteilen und Krankheiten*, Göteborg 1944.
- Vaan 2008: M. de Vaan, *Etymological Dictionary of Latin and the Other Italic Languages*, Leiden–Boston 2008.

- Wartelle 2000: A. Wartelle, *Brèves remarques de vocabulaire grec*, „Revue des Études Grecques” CXIII (2000), 211–219.
- Witczak 2017a: K.T. Witczak, *Grecka nazwa ślimaka σέσιλος i jej indoeuropejska geneza*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium Graecae et Latinae” XXVII (2017), z. 1, 53–67.
- Witczak 2017b: K.T. Witczak, *Prasłowiański przyrostek *-tajb w świetle materiału leksykalnego*, „LingVaria” XII (2017), z. 1, 209–222.

CLAUDIUS AELIAN ON WORDS FOR CICADAS

Summary

Aelian's relation on the Hellenic names for cicadas (*De natura animalium* X 44) is a study valuable for Ancient Greek lexicography. The author registered five dialectal terms for cicadas, among them four appellatives belonging to the so-called ἄπαξ λεγόμενα (ἀκάνθιος, λᾱκέτᾱς, μέμβραξ, τεφράς). In the present study, all of these lexemes are explained from the point of view of Greek word-formation and etymology. Cicadas are generally named after their loud and pleasant voices (ἀχέτᾱς, λᾱκέτᾱς, μέμβραξ), after their appearance (κερκώπη), their small size (τέττιξ) or the grey colour of their bodies (τεφράς), as well as after plants among which they are wont to live (ἀκάνθιος). Ancient Greeks distinguished three kinds of cicadas (τρία γένη τεττίγων): (1) male ones, which are larger and produce sound by vibrating drumlike tymbals – a pair of membranes located in the abdomen, (2) female ones, which are mute and smaller; (3) young or newborn cicadas. Claudius Aelian seems to use γένος in a different („scientific”) sense when he says that „there are many species of cicada” (γένη τεττίγων οὐκ ὀλίγα ἦν). He treats the term τέττιξ as a general name for the cicada and tries to collect Greek terms for various species. He distinguishes six different names (ἀκάνθιος, ἀχέτᾱς, κερκώπη, λᾱκέτᾱς, μέμβραξ, τεφράς), probably denoting six species of the cicada in the Mediterranean area. Unfortunately, the brevity of Aelian's relation makes it impossible to establish the exact meaning of the Ancient Greek „scientific” terms.